

editörden

İslam ve Sosyal Bilimler temalı bir serinin devamı olarak bu sayıda mezhep teması ve çeşitli mezheplerle ilgili kimi boyutlara yer verilmektedir. Geçen sayılarda da vurguladığımız üzere bu silsile sosyal bilimlerin belli bir şekilde öne çıktığı ve kendisinin de değişimlerden geçtiği bir evrede İslam'ın ele alınmasına yönelik yeni arayışların bir sonucu olarak devam etmektedir.

Böylelikle *fıkıh* temasının hemen ardından *mezhep* konusuna bir sayı ayrılmış bulunmaktadır. Mezhepler, hem sosyolojik ve antropolojik bakımlardan, hem de dinler açısından temel öneme sahip boyutlardan birini oluşturmaktadırlar. Nitekim dine ilişkin sosyolojik çalışmaların önemli bir kısmında bu konunun değişik şekillerde ele alındığı görülmektedir. Weber, Troeltsch, Niebuhr gibi isimler, bu konuda çeşitli sınıflandırma ve değerlendirme çabaları içerisinde olmuşlardır.

Ne var ki, bu kapsamlı çabaların ortaya koyduğu sonuçlar, konunun açıklığa kavuşmasından çok, daha da belirsiz bir ortam yaratmışlardır. Her şeyden önce dini fenomenler konusundaki çeşitlilik, bu konuda en çok meydan okuyucu etmenlerden birini oluşturagelmiştir. Bu çerçevede öne çıkan kilise, sekt, denominasyon ve kült gibi terimler, mezhep konusunu açık seçik bir şekilde kuşatamadıkları gibi, belirsizliği daha da artırmaktadırlar.

Burada bizi daha çok ilgilendiren husus ise bu vesileyle bir defa daha ortaya çıkan Avrupa-merkezci yaklaşımın İslami kültür konusundaki son derece açık yetersizliğidir. Batıdaki sosyal bilim çalışmalarından hareketle bu konuyu ortaya koymak neredeyse imkansız gibidir. Bu bakımdan makul yol, bu hususu kendi kültürel boyutları içerisinde ele alarak işe başlanmasıdır.

Bizde mezhepler konusu aslında uzun bir geçmişe dayanmakla birlikte bunun bugünkü sosyal bilimler duyarlılığı bakımından yeterli bir çıkış noktası oluşturmadığı görülmektedir. Bu tür birikimler belli listeler içermekle birlikte, bunlar toplumsal çözümler için kendileri yeterli olan kaynaklar değildirler. Bir bütün olarak İslami külliyat içerisinde bu konuya ilişkin veriler dağınık bir halde bulunmaktadır. Önce Batı'daki Oryantalistik çalışmalar, günümüzde de İlahiyat alanındaki araştırmalar, bu ham verileri çeşitli şekillerde işleme eğilimini taşıyagelmişlerdir.

Bu sayının amacı bu konuyu -zaten fiilen imkansız olan- bütün boyutları içerisinde ele almak ya da sistematik bir giriş temin etmek değil, konuya ilişkin bazı seçme boyutları özel ya da genel okuyucuların ilgisine sunmaktır. Bunu yaparken de konunun belli uzmanlık alanlarıyla -sözelimi Mezhepler Tarihi kürsüleri ile- sınırlı kalmaksızın ve bu sorunların böyle bilimsel çalışmalarla halledilebileceği -nitekim buradaki kimi yazılarda da böyle bir havaya rastlanacaktır- gibi bir naifliğe kapılmadan mezhep ve etrafındaki kimi temaların ve genel olarak mezhep-toplum-kültür etkileşiminin İslami bir takım örneklerine ilişkin çalışmaların okuyucunun ilgisine takdimi hedeflenmiştir.

Bu hedef dahilinde derginin bu sayısında Mutezile, Şia, Sünnîlik, Mâtürîdîlik, Caferîlik, Hanefîlik, Şâfîîlik, Alevîlik, ilh. bir dizi mezhebe ilişkin genel ya da özel yazılara yer verilmiştir. Tek tek bu mezheplere ilişkin